سەرنجێکی رەخنەگرانە لە رِەشنوسی دەستور و پرۆسەکەی

ئاسۆ کمال

(2)

ئیسلام وەك پێوەری نەبونی ئازادی لە دەستوردا

لە سەرەتای ئەم ووتارەدا باسم تەنها لە پرۆسەی دارِشتن و ساغکردنەوە و سەپاندنی ئەم دەستورە کرد، کە رێگای بۆ خەلکی کوردستان نەهێشتۆتەوە کە بتوانێ دەور بگێرِێ لەپرۆسەی دەستوردا و ئیدعاکانی بەشداری خەلك لەبازنەی پرسە گورگانە دەرناچێت. وە لە واقیعدا ئەوە تەنها سیاسەت و بەرژەوەندی یەکێتی وپارتیە کە چوارچێوەی ئەم دەستورە دیاری دەکا.
نمونەیەکی بەرچاوی ئەم راستیە زیادکردنی مادەی 7 بۆ بنەما سەرەکیەکانی دەستورە کە تیایدا دەلێ
"بنەماکانی شەریعەتی ئیسلام یەکێکن لە سەرچاوە سەرەکیەکانی یاسادانان".
ئەم بەندە بەو پێیەی لە یاداشتی رونکردنەوەکەی رِەشنوسی دەستورەکەدا هاتووە لەلایەن لیژنەی ئامادەکارەوە زیادکراوە. ئەم زیادکردنی شەریعەتی ئیسلامە بەرهەمی فشاری یەکگرتوو و کۆمەلێ ئیسلامیە و نیشانەی هاوتا بوونی پێوەر و بەرژەوەندی یەکێتی وپارتیە لەگەلێ ئیسلامیەکاندا بۆ شەریعەتی ئیسلامی.

ئەم دەستورە بەو پێیەی شەریعەتی ئیسلامی سەرچاوەیەکی سەرەکیە بۆ یاساکانی ، دەستورێکی ئیسلامیە و یاساکانی ئیسلامین. پێوەر و مافەکانی مرۆڤ و کۆمەلێ پێوەر ومافێکن کە ئیسلام دایناون . بەم پێیە لەکوردستانیش نمونەیەکی تر لە دەسەلات و قانونی ئیسلامی پەیرِەو دەکرێ هەروەك ئەوەی حکومەتە ئیسلامیەکانی سعودیە و وولاتانی عەرەبی و ئەلقاعیدە و حەماس و یەکگرتوو و کۆمەلێ و بزوتنەوە و ئەنسار ئیسلام بەبەرچاومانەوە رۆژانە پەیرەویان لێکردوە وجێبەجێیان کردوە. کۆمەلگا و دەسەلات بەپێی ئەم بەندە مەحکومن بە یاسا و دەسەلاتێکی ئیسلامی و هەر تاکێك یان کۆمەلێك لە کوردستاندا لەسایەی ئەم شەریعەتە ئیسلامیەدا ژیان و ماف و چارەنوسی دیاری دەکرێ. بەم شێوەیە زەمینەی مانەوە و دەسەلاتی ئیسلامی سیاسی و کۆنەپەرستی ئیسلامی جیگیر دەکرێ و جیایی دین لە دەولەت و دەسەلاتی مەدەنی لە کوردستاندا بەپێی ماددەی 7 قەدەغە دەکرێ.

سەرەتا دەبێت بپرسین بۆچی یەکێتی وپارتی دەستوریان ئیسلامی کرد؟ ئایا فشاری ئیسلامیەکان لە کوردستاندا بە هێندەی فشاری شیعە و سوننەی عێراقە و ئەوان بەناچاری ملیان بەم دەستورە داوە؟ بێگومان هەرکەس سەیری وەزعی ئیسلامی سیاسی دوای 11 سێپتەمبەر 2001 سەیربکات لە کوردستاندا ئەو راستیەی بۆ دەردەکەوێت کە ئەم بزوتنەوە کۆنەپەرستە ئیسلامیە روو لە داچوون و پارچەپارچە بوون و لاوازی زیاتر چووە و دەورانی سالەکانی گەشەی نەوەدیان بەسەرچووە.
خەلکی کوردستانیش بەلاچوونی جەوی برسیەتی وبێئومێدی لەسایەی شەرِی ناوخۆ و دەستدرێژی ئیسلامیەکان و جمهوری ئیسلامی ئیران و سەرگەردانی چارەنوسی کوردستان لەسەریان ، خواستی دەست کۆتاکردنی هەرچی زیاتری ئیسلامیەکیان و نەهێشتنی فشاری تیرۆر و کۆنەپەرستیان زیادی کرد. کەوایە مەسەلەی یەکێتی وپارتی لە پشت بەستنیان بە شەریعەتی ئیسلامی و سەپاندنی یاساکانی بەسەر کۆمەلگای کوردستاندا ئەنجامی فشاری دەرەکی نیە و رِیشەی لە هاوتایی بەرژەوەندی و پیوەری ئەم حزبە دەسەلاتدارانەدایە بۆ ماف و ئازادی یەکانی خەلکی کوردستان. هەربۆیە پەنایان بردۆتەوە بەر سەپاندنی شەریعەتی ئیسلامی و کردویانە بەسەرچاوەی سەرەکی یاساکانیان.

15 ساڵ یەکێتی وپارتی دەسەلاتیکی عەشیرەتی و میلیشیاییان لە کوردستان پەیرەو کردوە و ئێستاش کە دەیانەوێت ئەم نیزامە سیاسیە نامەدەنی ومیلیشیاییە بخەنە قالبی یاساییەوە،ئەوا پیویستیان بە شەریعەتی ئیسلامیە تاکو بتوانێت سەرخانیکی سیاسی و قانونی گونجاو لەگەڵ ئەم سیستەمی حوکمرانیەدا بسەپێنێت. ناکرێ بە سیستەمێکی میلیشیایی و تەقسیمی دەسەلات لە نیوان دوو حزبی چەکداردا چاوەڕێ بکرێ یاساکانی کۆمەڵگای مەدەنی ، جیایی دین لە دەولەت و دابینکردنی ئازادی و مافە فەردی و مەدەنیەکان دابنێن. شەریعەتی ئیسلامی بە یاساکانی بەرتەسك کردنەوەی ئازادی بیروباوەر و ژیردەستەیی ژنان و بێمافی منالان و هتد ..دەتوانێت پاساوی یاسایی کردەوەکانی سایەی ئەو دەسەلاتە بداتەوە کە لەماوەی 15 ساڵی ڕابردوودا نمونەی شەڕ و بێمافی و کۆتکردنی ئازادی و کوشتاری ناموسی و بیکاری و گەندەڵی وهتد دریژەپیداوە.

هەربۆیە ئەم بەندی 7 ە وەك وەلامدەرەوە بەو نیازانەی حزبە دەسەڵاتدارەکان زیادکراوە و تەنانەت لەچاو دەستوری ئێستای عیراق دەستی ئەم شەریعەتە و ئیسلامیەکانی ئازادکردوە کە ئەو بەشەی کە لە دەستوری عیراقدا ئەمریکا دایناوە کە نابێت هیچ یاسایەك پیچەوانەی بنەماکانی دیموکراسی بێت لابراوە لێرەدا . سبەینێ چەند ژنە و کوشتنی ژنان لەلایەن "وەلی ئەمر" ەکانیانەوە بەپێی شەریعەتی ئیسلامی دەتوانێت ببیتە سەرچاوەی یاساکانی کوردستان سەبارەت بە ژنان.

لەدنیای ئەمرۆدا کە ڕۆژانە تاوانەکانی ئیسلامیەکان و حکومەتە ئیسلامی و عەرەبیەکان دەبینین باسکردن لەوەی بەندی 7 پێوەری نەبونی ئازادی لە دەستوردا ئەلف وبێیە و زۆر تەفسیرکردنی ناوێت. ئیدعای ئەو دەستەی ئامادەکارەی دەڵێت سوودیان لە دەستوری ئەمریکا وکەنەدا و بەلجیکا وەرگرتوە و لەسەر بنەمای جاری گەردونی مافەکانی مرۆڤ ئەم دەستورەیان داناوە ، چ ئیدعایەکی پوچە کاتێك لە هەموو ئەو دەستورە مەدەنیانەی دنیای رۆژئاوادا خالی جیاکەرەوەی دین لە دەولەت بنەمای سەرەکیە و ڕێنیسانس و شۆڕشی فەرەنسە و دەیان ساڵ خەباتی کومەلگای مەدەنی توانیویەتی دەستی دین و مەسیحیەت وکەنیسە لەسەر دەسەلات و دەولەت نەهیلێت.

هەلۆیست گرتن لەسەر لەسەر ئەم بەندی 7 ەی ئەم ڕەشنوسی دەستورە دەتوانێت خالی جیاکەرەوەی ئازادیخوازان و لایەنگرانی دەسەلاتی نامەدەنی و ئیسلامی لە کوردستاندا بێت. بەبێ لابردنی بەندی 7 و راگەیاندنی ئاشکرای جیایی دین لەدەولەت و پەروەردە و کارکردن بۆ لابردنی کاریگەریان بەسەر گەشەی کۆمەلگاو مافەکانی مرۆڤەوە ، ئەم دەستورە قابیلی هیچ گۆڕانگاری و چاکردن نیە. لانەبردنی دەسەلاتی دین بەسەر دەسەلات وقانون و پەروەردەوە واتە گێڕانەوەی ئینسان بۆ چاخەکانی ناوەڕاست ، وەك ئەوەی لە تالیبان و جمهوری ئیسلامی ئیران و ئەنسار ئیسلام و سعودیە دەیبینین. شەریعەتی ئیسلام وەك پێوەری نەبونی ئازادی لە دەستوردا دەبێت سەرنجی بدرێتێ و قبوڵ نەکرێت. ئەگەر ئەم بەندە لەو دەستورەدا بهلریتەوە ئەوا دەستورێکی دژی ئازادیان خستۆتە بەردەم خەلکی کوردستان کە جگە لە رەتکردنە و "نا" ووتن هیچی تر هەڵناگرێ پێی بوترێت.

لیرەدا جیگای خۆیەتی سەرنجی هەندێ نمونە لەو ڕایانە بدەین کە بەناوی "ژنان" یان " عەلمانیەتی میانەڕەو" لەسەر ئەم دەستورە ڕای خۆیان ووتوە بەلام زیاتر بەلاڕیدا بردن و شاردنەوەی ڕاستیەکانی ئەم دەستورەیە نەك خستنەژێرپرسیاری و خوازیاری گۆڕینی بە دەستوریکی مەدەنی بن . مەهاباد قەرەداغی لە ووتاری " لەپیناو گەشەپیدانی پرەنسیپی یەکسانی لە دەستوری کوردستاندا"، چاکردنی چەند برگەیەکی لە بەندی مافەکانی ژنان کە لە رەشنوسیدەستوردایە هێناوە ، بەلام هیچ هەلویستیکی سەبارەت بە ماددەی 7 نەنواندوە و زیاتر کاری ڕاویژکاریەکەی بۆ چاکردنی دەستوری دەسەلاتداران درێژە دەکات نەك مەسەلەی مافەکانی ژنان لە دەستوردا. بەندی 7 کە بەئاشکرا هەموو مافەکانی ژنان دەخاتە ژێر دەستی شەریعەتی ئیسلامەوە هیچ مەسەلەی ئەم نوسەرەی مەسەلەی "ژنان" نیە. هەر پێشنیارێك بۆ چاکردنی ئەم دەستورە لەسەر مەسەلەی ژنان بەبێ باسکردن لە لابردنی مادەی 7 تەنها خۆلادان لەو مەسەلە چارەنوس سازەیە کە دەسەلات

دەیەوێت بەبێ ئارەق لێی دەربچێ. ئایا مهاباد قەرەداغی بۆچی ئەو بەندەی "داخوازینامەی ژنی کورد"دا هاتوە کە "تەنها جیایی ئایین لە دەولەت دەتوانی مسۆگەری کۆمەلگایەکی ئازاد ودیموکراتی بێت" نادات بەڕووی بەندی 7 دا . ئایا ئەم داخوازیەی ژنان لە دەستوردا داوانەکرێ ،ئەی لەکوێ داوا دەکرێ؟

ئەم خۆلادانە لە مەسەلەی سەرەکی دەستور و هەر ڕەخنەیەك بەبێ باسی ئەم خالە ناتوانێ لە ریزی رەخنەی ئازادیخواز و یەکسانی خوازاندا جیگایەکی هەبێت و بەپیچەوانەوە تەنها ریزی ئەو رەخنەگرانە پردەکاتەوە کە دەسەلات لە بازنەی پرسە گورگانەدا نەخشەی بۆ کێشاوە. پرسیارەکە ئاسانە ، ئەویش ئەوەیە کە دین لە دەولەت جیا دەبێت یان دین دەکرێت بە یەکیك لەسەرچاوەکانی یاسادانان؟ ئەوانەی دەیانەوێت بەناوی عەلمانیەتی میانەڕەو هەم خواشیان بوێت وهەم خورماش ، هەم ئیسلام تیکەڵ بە دەسەلات بکەن و هەم دەسەلاتی مەدەنی و عەلمانیان بوێت، تەنها خۆیان هەلناخەلەتێنن بەڵکو خەلکی کوردستان هەڵدەخەلەتێنن و چەواشەی دەکەن و لەراستیدا دوورن لە عەلمانیەتەوە. ئەمانە تەنها دەتوانن راویژکاری دەسەڵات بن بۆ پاساوی بە ئیسلامی کردنی دەستور و دەسەڵات لەکوردستاندا و لە پینەوپەڕۆی ئەم دەستورە ئیسلامیەیە زیاتر هیچی تر ناکەن. ڕەخنەی جەماوەری مەدەنی کوردستان و ریکخراوە سیاسی و پیشەیی و ریکخراوەکانی ژنان و مافی مرۆڤ و هەموو دەنگیکی ئازادیخواز لە ئیسلامی بوونی ئەم ڕەشنوسە دەستورەیە . ئەمە یەکێك لەو خالانەیە کە ئەم دەستورە دەکاتە وەسیلەی سەپاندنی قانون و دەسەلاتی کۆنەپەرستی بەسەر کۆمەلگای مەدەنی کوردستاندا و گۆرینی دەسەلاتی حزبی چەکدار لەلایەن جەماوەرەوە بە دەسەلاتیکی مەدەنی دووردەخاتەوە. هەربۆیە دەبێت رەخنە لە بوون و دەسەلاتی ئیسلام لەم دەستورەدا بەخالی سەرەکی دابنرێت و ئەم دەستورە بەبێ جیاکردنەوەی دینی ئیسلام لێی شایەنی بانگەواز بۆ "نا" گوتنە پێی و هیچیتر.

2006/10/13